

засобом масової комунікації (що їх вивчає багато вчених, починаючи з Г. Маклюєна), розвиток цивілізації значно прискорюється, а об'єм інформаційного навантаження на людину зростає з драматичною швидкістю. В цьому потоці активно продукується і підкріплюється мовчанням суспільної свідомості така собі практично манакальна пристрасть до вбивства, що, за словами знаного кінорежисера Олівера Стоуна є лише наслідком суспільної ідеології. Більш того, якщо багато кінострічок і текстів *crime fiction* ще мають так званний *happy end*, хоча б в розрізі настання відносної справедливості, то є цілий ряд робіт, які, подібно Саду свого часу, не просто пропагують насилля, а стверджують в своїх творах перемогу зла над добром [12, с. 30].

Наука двадцятого сторіччя внесла свій вклад в розуміння жертви завдяки таким поняттям, як «всплеск ентропії», «нестабільна система», «пасіонарність» [1, с. 152].

Детективний жанр, фактично, можна співставити із ритуалом. В ритуалі встановлюється порядок, він гарантує цей порядок завдяки своїй організаторській функції. В іншому випадку, можливий спалах насилля [6, с. 128]. Тому *crime fiction* виконує функцію очищення, гарантії певного захисту від насилля, зла і несправедливості.

Висновки. Проведений філософсько-антропологічний аналіз концептів злочину і злочинця показує, що вони є одними з центральних в детективному жанрі. Ці концепти надають можливість прослідкувати психологічні, соціальні, антропологічні мотиви, що спонукають людину до скоєння злочинів. Детективний жанр компенсує недостатність знання звичайної людини-реципієнта тим, що деталізує процедуру і сутність злочину, розкриває глибинні процеси, що відбуваються в свідомості агента злочину і, таким чином, виявляють екзистенціальну основу такого вчинку. Разом з тим, детективні тексти сприяють очищенню модерної людини, даючи впевненість в тому, що релігійно-моральні і правові норми буде відновлено, а справедливість встановлено. Серед перспектив цієї роботи можна назвати всебічне філософсько-антропологічне дослідження інших ролей в створеному світі детективного жанру.

Бібліографічні посилання

1. Горелов А.А. Эволюция культуры и экология [Текст] / А.А. Горелов. – М. : Институт философии РАН, 2002. – 245 с.
2. Giddens Anthony Lecturer Guide, Sociology – 7th Edition, chapter 21, Crime and Deviance. Polity Press, 2013.
3. Бачинин В.А. Достоевский: метафизика преступления (художественная феноменология русского протомодерна) [Текст] / В.А. Бачинин. – СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 2001. – 407 с.
4. Ерофеев В. Маркиз де Сад, садизм и XX век [Текст] / Ерофеев В.В. // В лабиринте проклятых вопросов. – М. : Советский писатель, 1990
5. Барт Р. Сад, Фурье, Лойола [Текст] / Ролан Барт ; пер. с франц. Б.М. Скуратова. – М. : Праксис, 2007. – 256 с. – (Серия:

Культурная политика)

6. Вульф Кристоф Антропология: История, культура, философия [Текст] / пер. с нем. Г. Хайдаровой. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2008. – 280 с.

7. Сабиров В.Ш. Идея спасения в русской философии [Текст] / В.Ш. Сабиров, О.С. Соина. – СПб. : Дмитрий Буланин, 2010. – 272 с.

8. Аскольдов С. Религиозно-этическое значение Достоевского [Текст] / С. Аскольдов // Статьи и материалы : сб. 1 / Ф.М. Достоевский ; ред. А.С. Долинина. – М. – Л. : изд-во Мысль, 1922.

9. Лэнгле А. Эмоции и экзистенция : 2-изд., стереотипное : пер. с нем. [Текст] / Лэнгле Альфред. – Х. : Изд-во Гуманитарный центр, 2011. – 332 с.

10. Энгельгардт Б.М. Идеологический роман Достоевского [Текст] / Б.М. Энгельгардт // Статьи и материалы : сб. II / Ф.М. Достоевский ; ред. А.С. Долинина. – М. – Л. : Мысль, 1924.

11. Бахтин М.М. Проблемы поэтики Достоевского [Электронный ресурс] / М.М. Бахтин. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Baht_PrPoet/ – Заголовок з екрану.

12. Попов И. Культуры точка NET [Текст] / Игорь Попов. – М. : Книгоноша, 2013. – 197 с. – (Серия Национальные евангельские авторы)

Крапивник А.А. Преступление и преступник в культурных рефлексиях детективного жанра.

Исследуются концепты преступления и преступника в пространстве детективного жанра. Показано, что они, как одни из центральных в таких художественных текстах, дают возможность проследить психологические, социальные, антропологические мотивы, которые подталкивают человека к совершению преступления. Выявлено, что детективная формула является экзистенциальной по своей сути, а событие преступления есть переход через границу, установленную религиозно-моральными и правовыми нормами. В ходе восприятия текстов указанного жанра реципиент чувствует уверенность в том, что эти нормы являются, тем не менее, незыблемыми, справедливость будет установлено, а преступник будет наказан.

Ключевые слова: детективный жанр, преступление, преступник, наказание, экзистенциальный, норма, справедливость, вера.

Krapivnyk G. Crime and Criminal in Cultural Reflections of Crime Fiction Genre.

The concepts of crime and a criminal are studied in the crime fiction genre. It was shown that being the core concepts of these texts, they enable to trace psychological, social, anthropological motives, which provoke a person to commit a crime. It was found out that the detective formula is existential by nature, and the event of a crime is a step beyond the limit, set by religious moral and legal norms. While acquiring the crime fiction texts the recipient feels confident that these norms are still stable, justice will be established and the criminal will be punished.

Key words: crime fiction genre, crime, criminal, punishment, existential, norm, justice, faith.

Надійшла до редколегії: 05.04.14 р.

УДК 141.78:316.324.8

М. С. Красіков

Дніпропетровського національного університету ім. О.Гончара

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Представлений огляд найвідоміших підходів до визначення поняття інформаційного суспільства. Автор через призму різних підходів намагається дати найповніше визначення цьому феномену та виокремити найважливіші з них.

Ключові слова: підхід, інформаційне суспільство, технологічна революція, інформаційна сфера, третинний сектор, постмодернізм, суспільство «рефлексивної модернізації», «активне суспільство», «суспільство ризику»

Поняття «інформаційне суспільство» з'явилося на рубежі 60-70 х років у середовищі вчених США та Японії, які вивчали вплив інформаційних технологій на суспільство, такі, як М. Порат, Й. Масуда, Т. Стоун'ер, Р. Карц. Пізніше за допомогою Д.Белла та його фундаментальній праці «Постіндустріальне суспільство» феномен набув все більшого поширення, як становлення нового типу суспільства, на відміну від індустріального. У Європі набув поширення термін «постмодерністське суспільство», і назвою зобов'язана такому культурному феномену, як постмодернізм, що виник у 60-70 роки ХХст. у країнах Західної Європи з такими видатними представниками, як Бодріяр, Фуко, Ліоталь, тощо. Не дивлячись на відмінність термінів, можна цілком погодитись з думкою відомого британського вченого Ф.Убстена, що є автором відомої праці «Теорії інформаційного суспільства», що ці поняття висвітлюють один і той самий суспільний феномен, що об'єднує десятки мільйонів людей по всій земній кулі.

Проблематикою статті є відсутність єдності вчених серед визначення поняття інформаційного суспільства, існування якогось єдиного підходу, з яким погоджувались б усі науковці світу.

Список публікацій на цю тематику доволі великий, варто зазначити, що дискусії ведеться з середини 70-х ХХст. по теперішній час. Серед них можна виділити Й. Масуда, Т. Стоун'ер, Р. Карц, Е. Тофлер, М. Кастельс, які є представниками технологічного підходу визначення інформаційного суспільства. Далі Ф. Махлуп та М. Порат, що є засновниками економічного підходу, Д. Бел, Ч. Лідбітер – підходу за сферою зайнятості населення, що відрізняється підкріпленням статистичної інформації. Американські вчені Бароу, Карнау, Урру започаткували просторовий підхід до визначення поняття інформаційного суспільства, Ж. Бодріяр – культурний підхід, Е. Гіденс та Н. Штер – теоретизований підхід, Е. Етціоні за допомогою свого основної наукової роботи «Активне суспільство» заснував суспільно-активістський підхід, У. Бек –ризикологічний (праця «Суспільство ризику»). Перша серйозна праця, що піддала рефлексії усі наукові підходи є книга британського дослідника Ф. Убстера «Теорії інформаційного суспільства» (1995 р.), що не тільки описала та проаналізувала напрацювання вчених з цієї проблематики за 2 десятиліття, а й піддала серйозній критиці їх. Книга також відрізняється простою викладенням матеріалу.

Метою статті є аналіз підходів визначення інформаційного суспільства та обрання найкращих з них для найзагальнішого опису цього суспільства.

Ф.Убстер виділяє шість визначень інформаційного суспільства у залежності від описаних нижче теорій відомих дослідників сучасного суспільства.

1. Технологічне. Домінуюча до кінця 70-х рр. концепція інформаційного суспільства. Її представники пов'язують виникнення та становлення сучасного суспільства як результат появи та розвитку інформаційних та телекомунікаційних технологій. Е. Тофлер у книзі «Футурошок» доказує, що розвиток людства залежить від технологічних революцій. Перша революція аграрна – відбулася завдяки так званій «неолітичній революції», або переходу людства від збиральництва до відтворюючих видів господарства, як от землеробство, скотарства, тощо. При цьому частина населення завдяки залишкам від відтворюючого господарства могла бути звільнена від важкої праці, що забезпечило появу колеса, металів, письма, тощо. Утворилось аграрне суспільство, яка

ознаменувалася появою релігій, традиційністю, кастовою системою суспільства, тощо Аграрна революція тривала до ХVIII ст., і закінчилась з появою парових двигунів, завдяки яким з'явилася Індустріальна революція, що тривала до середини 60х рр. ХХ ст. Для неї характерно секуляризація, злам традицій, розповсюдження ідеологій, основою влади стає не монарх чи спадкове дворянство, а бюрократія, яка обирається на основі власних якостей та жорсткого відбору, а не походження. Закінчення цієї епохи ознаменувалась поява інформаційних та телекомунікаційних технологій – нових комп'ютерів, роботизації виробництва, нових видів комунікацій – Інтернет, тощо [6, с. 73]. У зв'язку з цим виникло Інформаційне суспільство, що характеризується руйнування інституту сім'ї та традицій, деідеологізацію з заміною на культ споживання, демократизацією влади та її децентралізацією. М. Кастельс теж підтверджував у своїй фундаментальній праці «Інформаційне суспільство», що ядром сучасного суспільства є технологічна революція, що виникла у кінці 60-х рр. ХХ ст. у Силіконовій Долині у Каліфорнії. Серед недоліків цього визначення зазначають залежність технологій від суспільства, як такого, бо саме воно визначає пріоритетність розробки тої чи іншої технології – військової, медицини, автомобілебудування. Прикладом може бути значна мілітаризація країн під час Холодної війни, що ніяк не означало, що суспільство мілітаризоване, сам курс на мілітаризацію був визначений суспільством як пріоритетним із-за загрози війни з протилежної сторони (США із-за СРСР і навпаки).

2. Економічне. Цей підхід визначає інформаційне суспільство через призму домінування інформаційної сфери в економіці. Засновниками цього підходу є американські вчені Ф. Махлуп та М. Порат. Ф. Махлуп у 1962 р. ввів поняття про Інформаційну сферу суспільства. Ця сфера, на його думку, складається з таких галузей економіки, як освіта, право, комп'ютерні та інформаційні технології, як от виробництво комп'ютерів, робототехніка, телебачення, газети, Інтернет. Значно розширив цю теорію його колега М. Порат. По перше, він поділив Інформаційну сферу на первинну, до якої він відносив сектори, що піддаються реальній ринковій оцінці вартості, як от газетне видання та вторинну, яка включає інформаційну діяльність підприємств та держустанов [7, с. 41]. Також Марк Порат провів важку статистичну роботу, підрахувавши всі первинні та вторинні сектори Інформаційної сфери і дійшов висновку, що він становить понад 50% економіки США. З цього він зробив висновок, що суспільство з такою економікою є Інформаційним суспільством. Але критики цього підходу помітили неточність розрахунків, зокрема до інформаційної сфери відносили будівництво бібліотек та освітніх закладів (і чи концептуально відрізняється будівництво бібліотеки від будівництва складу чи дому?), а також важкість відокремлення інформаційного підрозділу підприємства від самої підприємства. Чи може інформаційний підрозділ без самого підприємства? Навряд чи, тому важко відносити їх до інформаційної сфери.

3. У сфері зайнятості. Одна з найвідоміших концепцій індустріального суспільства. Родоначалником цього підходу є ДениельБелл, відомий американський економіст. Усю структуру економіки світу він класифікує на первинну, вторинну та третинні сектори. Перший сектор економіки – добувний, відповідає за добування сировини – зерна, металу, деревини, тощо. Вторинна – це сектор переробки сировини і вироблення матеріального продукту – автомобілів, одягу, меблів, будівель, тощо. Цим

займаються заводи, фабрики, тощо. Третинний сектором є сфера послуг, яка обслуговує перший та другий сектор – це перш за все освіта, наука, ЗМІ, туристичні компанії, тощо. Відповідно, суспільство – де основа економіки є первинний сектор – є Аграрним, вторинний – Індустріальним. Суспільство, на думку Белла, у структурі зайнятості якої переважають робітники третинного сектору, є постіндустріальним [3, с. 57]. Основою первинного сектору є землеробці, шахтарі, ремісники, основою вторинного сектору є інженери, робітники заводів, фабрик. Робітниками третинного сектору є соціальні робітники, вчителі, науковці, офісні робітники (так звані «білі комірці»). За допомогою статистичних даних Белл дійшов висновку, що більше 50% зайнятих у економіці США займають саме працівники третинного сектору, і з чого він зробив висновок, що суспільство Сполучених Штатів є постіндустріальним. Інший теоретик, Чарльз Лідбітер у своїх працях доказує, що в економіці нової ери головними якостями людини стає комунікабельність, винахідливість, кмітливість, що і є шляхом до успіху у нових умовах. Саме цими якостями відповідно мають робітники третинного сектору економіки. Вони отримують більш великі зарплати та винагороди, і відповідно, мають домінуючу роль у новому суспільстві. Але хибно в цій теорії у тому, що якості деяких професій дуже важко класифікувати на інформаційні та неінформаційні. Уебстер наводить приклад стрілочника на залізниці, який має великий об'єм інформації та приймає важливі рішення і є індустріальним робітником та майстер з поладження ксероксу, що має менші знання, але є інформаційним робітником. Також критика щодо статусних ролей у суспільстві. Ти ж самі вчителі у школі чи соціальні працівники стоять нижче за соціальною драбиною, ніж професійні робітники машинобудівних заводів.

4. За простором. Представниками цієї теорії є американці Бароу, Карнау, Уру. Виходячи з цього критерію, становлення інформаційного суспільства виходить з поширення та розвитком інформаційних мереж по всьому світу, як наприклад комп'ютерних мереж, мас-медійних мереж, соціальних Інтернет мереж. Швидкість передачі інформації стає швидше, людина наприклад з Південної Америки може в режимі онлайн спілкуватись чи переписуватись з людиною з Східної Азії. Інтернет-покриття поступово стає все більше, мобільний зв'язок також, звідки і небачені досі соціальні зв'язки між представниками різних культур, національностей, тощо. Відповідно, якщо у суспільство переважає Інтернет-мережа, мас-медійні комунікації, соціальні мережі, тощо, то воно і є інформаційним. Серед недоліків можна виділити, що історія розвитку інформаційних мереж (радіо, телефон, телеграф) виникла задовго до постіндустріального суспільства.

5. Культурний критерій започаткували філософи-постмодерністи. Відомий французький філософ Жан Бодріяр у своїй книзі «Симулякри та симуляція» детально розробив цю концепцію. З другої половини ХХ ст. спостерігається збільшення кількості інформаційних ресурсів по всьому світу. У Радянській Україні раніше було 2 канали, наразі у незалежній Україні налічується більше 40 всеукраїнських каналів і сотні місцевих. Розвиток та розповсюдження комп'ютерів та Інтернету свідчать про неухильну експансію у цій галузі. Радіостанцій стало у рази більше, ніж 20 років тому, приймачі знаходяться не тільки вдома у населення, але на робочому місці, в автомобілі, у навчальних закладах.

Практично не існує вулиць, де не існує рекламних бордів, афіш, сіті-лайтів. Газети стають дешевше, з'являються безкоштовні електронні варіанти. Ми перебуваємо у перевантаженому медіа світі. Кожен з цих ЗМІ посилають нам свої повідомлення, на які ми за власним бажанням можемо відповідати чи ігнорувати їх. Насправді, все складніше, ніж вважається і ми значно тісніше пов'язані з інформаційним світом, вона проникає у нас як частина нас самих. Наш одяг, зачіска, прикраси, різні гаджети, зокрема мобільні телефони, часи, навушники можуть багато про нас розповісти. Вони завжди були ознакою статусу, владу, як от селянська сорочка чи роба робітника. Сучасна культура більш інформативна, ніж минулі епохи, середовище медіанасичене, що означає, що життя проходить у процесі обміну чи ігнорування змісті повідомлень про нас самих та інших людей. Це дає підставу для деяких вчених говорити про настання інформаційної епохи. Зокрема Бодріяр каже про смерть знаку. Символів стало так багато, що вони втратили знаковість [5, с. 89]. Люди стали більш креативні та інтерпретують та переінтерпретують знаки на свій лад та змінюють їх первинний зміст. Поняття про те, що знаки представляють якусь «реальність», крім власної, втрачає достовірність. Знаки означають тільки самих себе, вони симуляція, або по Бодріяру, «гіперреальність». На думку Бодріяра, сучасний світ це світ гіперреальності – світ моделей, симулякрів та образів. Це поняття було створено ним для найяскравішого опису своєї теорії. Інший неологізм – симулякр – є імітацією неіснуючого. На відміну від минулих епох, де знаки і символи відповідали суб'єктам і об'єктам, то відтепер знаки та символи змінюють собою реальні суб'єкти та об'єкти. Жан Бодріяр пропонує лише три шаблі подібного розвитку: симулякри першого порядку, що діють на основі природного закону цінності, симулякри другого порядку – на основі ринкового закону вартості, і симулякри третього порядку – на основі структурного закону цінності. І тільки пізніше, у роботі «Прозорість зла» автор концепції розвиває схему і додає четверту стадію еволюції симулякрів – фрактальну, яка і відповідає «нинішньому» стану речей і є «найсучаснішою». Саме третя і четверта стадії еволюції симулякрів становлять найбільший інтерес, оскільки є тими ступенями, на яких починається виробництво нематеріальних процесуальних симулякрів, моральних симулякрів. У книзі «Симулякри і симуляція» описується третя стадія розвитку симулякрів, а також суттєві відмінності симулякрів третього порядку від симулякрів попередньої фази. За словами філософа, структурна стадія характеризується, перш за все, зміною реального на Гіперреальне, основою логіки якого є так звана прецесія симулякрів - передування симулякрів або моделей реальним подіям. Згідно з логікою гіперреальної, симулякри більше не є відображенням реально існуючих об'єктів, відтепер саме реальне є вторинним по відношенню до симулякрів, які, в свою чергу, придбали характеристику ірреферентності.

Однак найбільш значущою характеристикою гіперреальної простору представляється його регулюваність генетичним або бінарним кодом. Причому для третьої стадії характерно повсюдне проникнення генетичного коду, який присутній у дискурсі, Медіумі, але також і в кожному з нас. Тому симуляція, діюча на основі структурного закону цінності, і операціональних, що вона оперує вже зафіксованими в коді знаками. Відтепер всі, включаючи соціальні відносини, (а, стало бути, і етико-онтологічна реальність) регулюється кодом. Головною властивістю симуляції,

за твердженням філософа, є імітація неіснуючого, на відміну від приховування чого-небудь.

Люди погоджуються на такий стан речей, вони вже скептично відносяться до новин та повідомлень, діяльність політичних та суспільних діячів. Таким чином людина погоджується з тим, що правд більше не існує, і не має потребу у реальності. Відтепер вони обирають знаки, які їм тільки подобаються, потім спокійно збирають їх і комбінують їх, як їм заманеться. Головним недоліком цієї теорії є відсутність критерії зростання кількості значень. Дослідник опирається лише на власне чуттєве судження, не маючи при цьому якихось інших доказів. З цього виникає проблема взагалі відокремлення інформаційного суспільства від суспільства, скажімо, 20-х рр. ХХст.

6. Теоретизований підхід. Творцями підходу є британські вчені-соціологи та філософи Ніко Штер та Ентоні Гідденс. Головний зміст цієї теорії полягає у тому, що у новому суспільстві превалює теоретичне знання (під теоретичним знанням мають на увазі абстрактне, узагальнене та закодоване на різних видах носіїв). Раніше суспільство не цікавилось проблемами навколишнього світу, не накопичували знання, а пізнання світу було мізерне. Людина при прийнятті рішень користувалась традиціями, або природними інстинктами, а не розумом. Гідденс зазначає, що сучасне суспільство – це суспільство «рефлексивної модернізації», тобто це суспільство відрізняється підвищеною рефлексією та саморефлексією, тобто пізнанням світу та самопізнанням, все більше стали популярні гуманітарні науки, а не технічні, людина накопичує знання про світ, черпаючи їх з книжок, мас-медіа, Інтернетом, тощо, і більш того, цікавляться цим [4, с. 101] При прийнятті рішень сучасна людина користується аналізом ризиків відповідно зі своїх знань про навколишній світ. Серед недоліків – ця теорія не підкріплена кількісним аналізом, ні семантичним аналізом інформації.

Деякі вчені виділяють ще два підходи, не розкриті Уебстером.

7. Активістичний аспект інформаційного суспільства розглянуте у теорії про «активне суспільство» американського соціолога А. Етціоні. ХХст. є століття демократії. Розповсюджуючись з США та Західної Європи, у 90-х роках цю форму правління обрало більше 100 країн по всьому світу. Демократія під собою має на увазі розвиток громадянського суспільства, активну участь в управлінні державою громадянами та вплив населення країни/області/міста/села на прийняття урядових рішень та рішень місцевого самоврядування. Досягання свої цілей відбувається за рахунок конкурентної боротьби, а не зв'язкам, належності до соціального прошарку, клану, хабарництва, тощо. Нове сучасне суспільство, на думку Етціоні це «активне суспільство». Раніше суспільство було кероване завжди кимось, це був або вождь, або рада старійшин, монарх, купка олігархів, як у Флоренції XVI ст., тоталітарний лідер, які мали величезні або необмежені повноваження і обирались меншістю населення або взагалі не обирались. Вони опирались на силу, традиції та харизму [1, с. 231]. На сьогодні з становленням демократії все це зникло. Суспільство само взяло владу у свої руки, тепер дійсно депутати та правляча верхівка – слуги народу, хоча якась різниця між виборцями та обраними зникає. Воно приймає рішення, які дійсно хоче, комунікація між владою та суспільством дуже висока, від громадян та їх суспільної активності стало дійсно залежати багато чого. Відповідно у такому суспільстві

виникає новий тип громадянина. Якщо раніше це була переважно залежна від держави (державних дотацій, пенсій) людина, що керувалась традицією, потребувала сильної руки та бажало її, була відносно пасивною, то тепер постає нова людина – незалежна, раціональна, активна. Громадянин «активного суспільства» – це людина з середній рівнем доходів, що заробляє власною інтелектуальною та творчою працею, не залежить від дотацій та субсидій. При прийнятті рішень, хоч це купівля власного автомобіля, будинку, роботи, родини, а також при прийнятті політичних рішень, як от за якого кандидата голосувати чи підтримати матеріально він керується власним розумом, а не традицією чи релігією, харизмою чи авторитетом [8, с. 134]. У пошані постійне самовдосконалення, вища освіта, вивчання та цікавість до гуманітарних дисциплін – права, політики, соціології, мистецтва, здобуття корисних навичок як от риторичного мистецтва, лідерських якостей, тайменеджмент, тощо. Ця людина активна – вона активно приймає участь у громадському житті свого населеного пункту, області, країни. Її можна побачити у волонтерах чи донорах благодійних заходів, членом професійної спілки, як юристів, підприємців, спілки за хобі – парусний спорт, авторалі, буккросінгу, тощо. Він постійно відстоює свою точку зору на мітингах та зборах та приймає активну та постійну участь у них. У ході навички ораторського мистецтва, комунікабельності, вміння знаходити спільну мову з аудиторією та іншими людьми, вирішувати конфлікти та спірні моменти. Лідер нового типу – це не монарх, який за допомогою традиції та харизми править суспільством, це не кабінетний бюрократ, що дослужився до посади керівника держави завдяки лояльності вузькому колу людей, це активна, комунікабельна людина, яка завдяки власним особистим якостям, як вміння знаходити спільну мову, ефективно вирішувати поставлену задачу, риторичні навички, знання своєї справи зміг пробитися до верхини влади завдяки вибору громадян. Вибори тут не змагання гаманців та впливів, вибори – це змагання особистісних якостей кандидатів та вміння ефективно виконувати поставлені завдання.

Недоліком концепції може вважатись відкидання самого поняття влади та суспільства. Суспільство ніколи до кінця не зможе контролювати владу, а влада ніколи не буде повністю контрольована суспільством. У владних інтересах інформаційних суспільств США та Західної Європи досі існує і буде існувати поняття лобізм і формування влади буде формуватись досі лише завдяки коаліційним перемовинам, а не виборам, тобто непряма демократія буде існувати досі. Також існує неможливість відокремлення скажімо від суспільства початку ХХ ст., де теж було доволі багато представників середнього класу.

8. Ризикологічний критерій інформаційного суспільства увів у науковий обіг німецький філософ та соціолог У. Бек. У своїй відомій праці «Суспільство ризику» він за основу суспільства бере саме поняття ризику, тобто вірогідність настання тої чи іншої несприятливої ситуації. На сьогодні нас оточують різні види небезпек – політичних – війни, тероризм, відставки уряду, парламенту, політичної кризи, економічної – дефолту, спаду виробництва та купівельної спроможності населення, високої інфляції, закриття ринків, тощо, технологічних – аварії, вибухи на виробництві, катастрофи, соціальні – безробіття, самогубства, пияцтво, наркоманія, бандитизм, тощо, екологічні – забруднення навколишнього середовища, збільшення шкідливих викидів, руйнування родючих ґрунтів, зменшення природних ресурсів, вимирання

тварин, тощо [2, с. 98]. На відмінно від минулих епох із-за відкритості та глобальності економіки, розвитку комунікацій, транспорту та зв'язків між державами культурами та народами небезпеки, а отже і ризики цих небезпек стали глобальними. Практично кожна людина у сучасному світі стикається з ними – у когось не вистачає води і харчування, у когось забруднене навколишнє середовище навколо будинку із-за сусідства з хімічним заводом, хтось страждає від бандитизму та тероризму, хтось із-за нестабільності центральної влади, хтось потерпає від безробіття. Людство та суспільний прогрес намагається якимось зневелювати негативний вплив глобальних проблем або зменшити їх ризик і в цьому їй допомагає науковий прогрес, розвиток нових технологій та інновацій. Але вони не те, що допомагають, а й виробляють нові ризики. Наприклад від загрози голоду люди винайшли пестициди, що знищують шкідників та стимулюють ріст рослин, але натомість постала проблема якості нового продукту, адже вони стали перенасичені хімікатами, що призводило до нанесення шкоди здоров'ю громадянам, що харчувалися цими продуктами, по друге, руйнувало ґрунти та забруднювало їх, роблячи в подальшій їх непридатними для вирощування нових культур. Або пошук альтернативних джерел енергії призвели до появи біопалива, але рапс – основна культура для виробництва біопалива сильно спустошує ґрунт, вбираючи з нього усі корисні речовини, роблячи його непридатним для сільського господарства на багато років. Тому наразі, підсумовує Бек, суспільство таким чином саме продукує собі власні ризики. У цьому суспільстві, під впливом ризиків виробився новий тип громадянина. По-перше, він освічений, цікавиться фактами про Землю, цікавиться новинами країни, світу, глобальними проблемами та ризиками, може, але не де кінця, в них орієнтуватися. З цього виникає потреба у спеціалістах, котрі можуть професійно прорахувати ризики та можливість їх запобігти та зменшити. Виникає значна кількість страхових компаній, які користуються все більшою популярністю, відкривають центри з вивчення ризиків, спочатку економічних, а потім політичних, соціальних, технологічних, екологічних. Ці центри діють як на локальному, так і на глобальному рівні. Сама професія страхувальника та спеціаліста з вивчення ризиків стає дуже популярна та високооплачувана, а вплив їх постійно зростає, що веде до все більшої залежності від них. Їх послугами користаються від простих громадян, як страхівка будинку, автомобілю, здоров'я під час поїздки до цілих держав та міжнародних організацій. Бек пророкує, що нове суспільство буде суспільством професіоналів, і не виключено, що місце нових лідерів держав посядуть професіонали в галузі розрахунків та мінімізації ризиків.

Недоліки цієї теорії у тому, що глобальні ризики існували і до появи інформаційного суспільства і перебільшеною роллю саме спеціалістів з вивчення ризиків.

Висновки. В роботі було описано та проаналізовано вісім підходів до визначення інформаційного суспільства. Це технологічний підхід – інформаційне суспільство як результат розвитку технологій (Й. Масуда, Т. Стоун'ер, Р. Карц, Е. Тофлер, М. Кастельс), економічний підхід – інформаційне суспільство як результат домінування інформаційної сфери в економіці суспільства (Ф. Махлуп та М. Порат) – підхід за сферою зайнятості населення – як результат переваги сфери послуг над іншою сферою зайнятості населення (Д. Бел, Ч. Лідбігер) просторовий підхід – інформаційне суспільство, як результат розвитку

мережових комунікацій (Бароу, Карнау, Урру) – культурний підхід – інформаційне суспільство як суспільство, де відбулося «смерть знаку», домінування симуляції та гіперреальності (Ж. Бодріяр); теоретизований підхід (Е. Гіденс та Н. Штер) – інформаційне суспільство – це домінування теоретизованого знання та рефлексії у суспільстві; суспільно-активістський підхід – сучасне суспільство як зібрання активних, цілеспрямованих громадян, які уособлюють владу у суспільстві здатні на неї впливати (А. Етціоні); ризикологічний підхід (У. Бек) – інформаційне суспільство – суспільство домінування ризику та громадян, що здатні його передбачити та мінімізувати.

Розгляд їх показав неможливість повністю довіряти одному з них. Тому постає питання про використання комбінованого підходу. Неможливо повністю відмовитись від того факту, що виникнення інформаційного суспільства сталося завдяки виникненню та розробки нових комп'ютерних та інформаційних технологій, роботехніки. Це значно спростило працю людей та їх комунікацію, особливо між віддаленими народами та країнами, інформованість населення значно зросла. Але досвід країн Перської затоки, це не призводить до появи якісно нового суспільства. Щодо культурного аспекту, то вони теж не працюють в умовах обмеження суспільства. Тому треба розглянути з позиції комбінації демократії та активістського суспільства з розповсюдженням технологій. Саме у суспільстві, де є хоч якась вільна конкуренція, де багато людей мають можливість долучитись до них завдяки власним доходам та дозволу держави можливо виникнення інформаційного суспільства. З іншого боку авторитарний режим у Китаї дозволяє долучатись до інформаційного суспільства, де Інтернет дозволений (за виключення опозиційних сайтів) та дуже швидко розвиваються новітні технології. Тобто авторитарні держави теж можуть спокійно розвивати інформаційне суспільство. Тому можна стверджувати про так званий техно-економічний підхід. Він виходить з того, що інформаційне суспільство дійсно виникло з розвитком інформаційних технологій та їх розповсюдження серед промисловості та населення, але виникнення нових технологій неможлива без сприятливого економічного ґрунту – це створення вільної конкуренції, сприятливого податкового клімату – зменшені податки, спрощене оподаткування, спрощена система їх оплати, зменшення тиску та контрольованості економіки з боку держави – спрощена сертифікація, відкриття та розвитку бізнесу, зменшення перевірок, захист бізнесу від ворожих елементів дає можливість створити інформаційне суспільство, де зможе потім проявитись і культурний, і активістичний аспект, і зміниться значно структура зайнятості у сторону інформаційної епохи і т.п.

Бібліографічні посилання

1. Асп Э. Введение в социологию [Текст] : пер. с финского / Э. Асп. – СПб, Изд-ство «АЛЕТЕЙЯ», 1998. – 389 с.
2. Бек У. Общество риска: На пути к другому модерну [Текст] / У. Бек ; пер. с нем. В. Седелника, Н. Федоровой. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 383 с.
3. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования [Текст] / Д. Белл ; пер. с англ. Изд. 2-е испр. и доп. – М. : Academia, 2004. – 788 с.
4. Гидденс Э. Последствия современности [Текст] / пер с англ. Г.К. Ольховика ; Д. А. Кибальчича ; вступ. статья Т. А. Дмитриева. – М. : Издательская и консалтинговая группа «Праксис», 2011. – 352 с.

5. Дьяков А.В. Жан Бодрийяр: Стратегии «радикального мышления» [Текст] / под. Ред. А. С. Колесникова. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. Ун-та, 2008. – 357 с.

6. Тоффлер Э. Шок будущего : пер. с англ [Текст] / Э. Тоффлер. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2002. – 557 с.

7. Уэбстер Ф. Теория информационного общества [Текст] / Фрэнк Уэбстер ; пер. с англ. М.В. Арапова, Н.В. Мальхиной ; под ред. Е.Л. Варгановой. – М. : Аспект-Пресс, 2004. – 400 с.

8. Etzioni A. The Active Society [Text] / Amitai Etzioni. – New York, 1968. – 204 с.

Красиков М.С. Подходы к определению понятия информационного общества.

Представлен обзор известных подходов к определению понятия информационного общества. Автор через призму различных подходов пытается дать полное определение этому феномену и выделить важнейшие из них.

Ключевые слова: подход, информационное общество, технологическая революция, информационная сфера, третичный сектор, постмодернизм, общество «рефлексивной модернизации», «активное общество», «общество риска».

Krasikov M. Approaches to the definition of the information society.

In this paper we review the known approaches to the definition of the information society. Author through the prism of different approaches trying to give a complete definition of this phenomenon and highlight the most important ones.

Key words: approach, information society, technological revolution, the information sphere, the tertiary sector, postmodernism, society «reflexive modernization», «active society», «risk society».

Надійшли до редколегії: 13.04.14 р.

УДК [281.5 : 248.211 + 248.217] : 215

О. В. Лисенко

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВСЕЛЕНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

Українське православ'я, створювало почуття єдиного цілого, виражала національний дух та формувала національний характер в найскладніші для історії України періоди. Саме православ'я формувало у представників нації усвідомлення своєї етнічної своєрідності через віднесення себе до освяченого церквою і Богом українського народу. Разом з тим православ'я стало виразником загальнохристиянських цінностей, ідеалів кафоличності Христової церкви.

Ключові слова: благочестя, христоцентричність, літургійна свобода, святоотцівська традиція.

Значне коло теоретичних і практичних питань та проблем, що знайшли своє відображення у статті: специфіка та особливості функціонування вселенського православ'я та православної церкви взагалі та на терені української культури зокрема, взаємозв'язок ментальних та духовних структур українського етносу, дослідження процесів етно- та культуротворення, критичне осмислення догматичних особливостей віровчення та віросповідання східного християнства – посідають чільне місце у вітчизняному релігієзнавстві та богослов'ї. Ця проблематика досить ґрунтовно була опрацьована вітчизняними та закордонними вченими, а також мислителями діаспори: Ю. Миролюбовим, С. Плачиндою, І. Огієнком, Д. Лихачовим, І. Браїчевським, О. Саганом, М. Скобцовою, А. Колодним, О. Марченком, Л. Конопом, Є. Харьковщанком, Л. Філіпович, С. Здіоруком та іншими. Автор використав їх теоретичний доробок в цілях дослідження наступних питань: становлення та розвитку православ'я, генези духовності українського народу, аутентичності українського православ'я, ісихастських рецепцій в процесі розвитку православ'я в Україні. Головні ідеї, дозволяють усвідомити національну специфічність та, разом з тим, вселенськість українського православ'я, невіддільність його долі від історичного шляху святої соборної апостольської церкви. А оскільки релігійний чинник є одним з базових у процесах культурогенезису та націотворення, що мають місце в Україні, то й складні внутрішньо-релігійні містико-догматичні питання усвідомлюються не як абстрактні, відірвані від конкретно-історичного розвитку українського народу, а як такі, що можуть суттєво вплинути на формування вектору духовної самореалізації та самоідентифікації української нації, а тому зберігають свою актуальність та значимість для наших сучасників.

Релігія відіграє в суспільстві роль одного із смислоутворюючих, ціннісноутверджуючих чинників тісно переплітаючись з усіма соціо-культурними цінностями, нормами, звичаями, обрядами, традиціями

того чи іншого народу, представлених в інших формах суспільної свідомості та духовного життя. Мораль та право, які визначають тип і спосіб соціальної взаємодії, містика і філософія, котрі встановлюють (в особливий спосіб) першосмисли буття, мистецтво як духовно-практична діяльність по створенню і засвоєнню естетичних цінностей і, певною мірою, навіть наука як теоретико-практична діяльність по отриманню об'єктивних знань про світ та людину є взаємопов'язаними з релігійними цінностями, принципами, ідеалами, нормами домінуючої в культурі релігійної традиції. Безсмертя душі, існування Бога та буття світу – глобальні смисложиттєві проблеми, які є центральним стрижнем будь-якої релігії. Саме релігія в унікальний та неповторний спосіб вирішує ці проблеми, породжуючи особливий тип духовності, ґрунтованої на вірі. Глобальність цих питань консолідує та об'єднує інші форми духовного життя в певну цілісність, презентує єдність духовного досвіду. Тому, на наш погляд, є справедливою думка, що релігія складає внутрішній зміст духовного життя як людини окремо, так і культури в цілому; саме вона є сутністю культури, тоді як культура здебільшого виражає релігію.

Форми релігійного життя являють собою досвід єднання з вищим началом, чи Богом. Релігія розкриває механізми самоактуалізації, самовиповнення та самореалізації як окремої особистості так і етносу, нації в цілому. Обумовлено це виявленням та вираженням у релігійних переживаннях і догматах трансцендентних першоначал та першопричин буття. Початок відношення «конечне – Абсолютне»; «людина – Бог» покладається усвідомленням людиною власної сутності, визнання нею свого творчого, активного характеру самотворення та самовиповнення. Віруюча людина актуалізує власний творчий потенціал, реалізує здібності та задатки (природжені та набуті) згідно з тією генеральною стратегією, яку пропонує релігійна традиція, згідно з тією аксіологічною моделлю, яку сповідує духовна практика цієї традиції. В такій спосіб, релігія органічно